

1996, de eerste indruk

Was het nu een slecht vlinderjaar of viel het eigenlijk wel mee? Het is maar hoe je het bekijkt. Er waren weer veel 'bijzondere' meldingen, maar of dit betekent dat het goed gaat met de vlinders is een andere zaak.

Leuke waarnemingen worden veel en snel doorgegeven. Als iemand een Rouwmantel, Grote vos of Oranje luzernevlinder ziet wordt dit direct gemeld. Als iemand een bepaalde soort veel minder zag dan voorgaande jaren blijft dat veelal binnenskamers. Men bedenkt allerlei oorzaken als: "Net niet in de goede tijd geweest", of: "Het weer was ook niet zo goed".

Door het monitoring-project kunnen we die voor- en achteruitgang wel 'zien'. De gegevens hiervan zijn nog niet binnen (als ik dit schrijf worden de routes nog gewoon gelopen), dus hier volgt alleen een globale eerste indruk van 1996, gebaseerd op de (vooral telefonische) meldingen tot nu toe..

foto: Henkjan Kievit

De Oranje luzernevlinder is in 1996 verspreid in heel Nederland en Vlaanderen waargenomen.

Rouwmantel

Ondanks zeer intensief speuren door fanatieke vlinderaars zijn er geen bevestigde rupsenvondsten van de Rouwmantel

(*Nymphalis antiopa*) uit Nederland of Vlaanderen. We hebben niet intensief genoeg gekeken, want de soort heeft zich wel degelijk voortgeplant. Al vanaf begin juli zijn verse Rouwmantels waargenomen in Nederland en Vlaanderen en in totaal zijn er zeker vijfendertig meldingen gedaan. Het lijkt er op dat de Rouwmantel zich nog even heeft gehandhaafd, maar de verwachting is toch dat het geen blijvertje zal zijn. De gigantische invasie van 1995 heeft - zo lijkt het nu - niet geleid tot massale vestiging.

Invasies

Het zal niemand ontgaan zijn dat de Distelvlinder (*Cynthia cardui*) een bijzonder goed jaar had. Eind mei, begin juni was deze soort plotseling massaal aanwezig. De zuidelijke stroming heeft de vlinders in een zucht naar ons land gevoerd. De nakomelingen van deze immigranten kwamen in augustus tevoorschijn. Vele tientallen op een Buddleia, honderden op een pol Akkerdistel en tientallen dood aangespoeld aan het strand.

De Oranje luzernevlinder (*Colias croceus*) is ook regelmatig gezien. In Vlaanderen, Zeeuws-Vlaanderen en in Limburg werden ze al begin augustus waargenomen. In de tweede helft van augustus zijn ze ook meer naar het noorden gezien. Peter van Wely heeft de soort geteld in Zoetermeer en kwam tot 69 waarnemingen in twaalf dagen. Zeer regelmatig werden daar luzernevlinders gezien op de (ja, ja, hoe vinden ze die?) Luzernedijk! Naast de Oranje waren er ook wat meldingen van de Gele luzernevlinder (*Colias hyale*), terwijl ook de Koninginnepage (*Papilio machaon*) op veel plaatsen verspreid over het land is waargenomen.

De rupsen zijn er weer!

Uiteraard was het een goed jaar voor de Eikeprocessierups (*Thaumetopoea processionea*). Niet alleen in Noord-Brabant en in de Vlaamse Kempen, maar ook daarbuiten heeft deze soort zich gevestigd, tot groot verdriet van stadsbestuurders en tot groot geluk van de pers. Eindelijk weer eens wat nieuws in de toekomstertijd. Met name de bestrijding ervan was regelmatig voorpaginanieuws. Over het algemeen is de bestrijding goed verlopen. Hiermee bedoelen we dat er

niet direct naar de gifspuit is gegrepen. Dat zou funest zijn voor zeer veel andere insecten die zich in hetzelfde leefgebied ophouden. Meestal is gericht bestreden door de rupsennesten op plaatsen waar regelmatig mensen komen (schoolpleinen, markten, fietspaden etc.) op te zuigen en te vernietigen. Het lijkt waarschijnlijk dat de 'plaag' vanzelf minder zal worden als de natuurlijke vijanden van de Eikeprocessierups zich ook gaan uitbreiden, maar dat weten we pas over enkele jaren.

Naast deze 'schadelijke' rups waren er ook weer veel meldingen van pijlstaart-rupsen. Het Avondrood (*Deilephila elpenor*) was weer absolute koploper.

Andere veel gemelde rupsen zijn die van de Kuifvlinder (*Cucullia verbasci*) en de sterk daarop lijkende Helmkruidvlinder (*Cucullia scrophulariae*). De Helmkruidvlinder zit zoals de naam al zegt vooral op Helmkruid, maar ook soms op Toorts. De Kuifvlinder zit vooral op Toorts, maar ook wel op Helmkruid en zelfs op Vlinderstruik (Buddleia). In Midden-Limburg zijn door Huub Coenen rupsen van de Kuifvlinder gevonden op de Vlinderstruik.

Meer goed nieuws

De Zilveren maan (*Clossiana selene*) vloog in 1996 bijzonder goed. Niet alleen waren er grote aantallen op de bekende vliegplaatsen (Wieden, Weerribben, Schraallanden van de Meije), maar ook op allerlei nieuwe plaatsen werden Zilveren manen gezien. In Drenthe en Friesland zijn diverse meldingen binnengekomen. Hierbij ging het meestal om een enkel vlindertje, maar soms ook om tientallen vlinders bij elkaar. Helaas was het niet overal zo goed. Op de vliegplaats bij Loosdrecht werden nog maar twee vlinders gezien en het lijkt er op of de soort hier zal verdwijnen. Op korte termijn zal de reden voor dit verdwijnen duidelijk moeten worden zodat maatregelen kunnen worden genomen om de soort hier te behouden.

Limburg was weer het toneel van bijzondere waarnemingen. Zo lijkt het dat het Boswitje (*Leptidea sinapis*) populaties in Limburg heeft. Ook vroeger was het een onregelmatige standvlinder die zich een aantal jaren achtereenvolgend handhaafde. In 1996 zijn op verschillende plaatsen meerdere Boswitjes bij elkaar gezien en ook uit de voorgaande jaren zijn er regelmatig meldingen van die plaatsen. In augustus werd in Zuid-Limburg ook nog een exemplaar van de Akkerparelmoervlinder (*Clossiana dia*) gesignaleerd. De Grote vos (*Nymphalis polychloros*) heeft geprobeerd zich in Heerlen voort te planten (er is een rupsennest gevonden) en ook in het Kuinderbos (Noordoostpolder)

is de soort dit jaar meerdere malen aangehouden.

Al een aantal jaren achtereenvolgend is de Keizersmantel (*Argynnis paphia*) gezien in Voornes Duin. Ook dit jaar weer en niet één exemplaar, maar meerdere waarnemingen van verschillende vlinders. Het is vrijwel zeker dat de soort zich er voortplant en komend voorjaar zal, in samenwerking met de vlinderwerkgroep daar, gezocht worden naar de rupsen.

In Vlaanderen werden dit jaar twee nieuwe populaties van de Veldparelmoervlinder (*Melitaea cinxia*) ontdekt: één in Balen (provincie Antwerpen) en één in de buurt van Bree (provincie Limburg).

Niet alles positief

Wat te denken van het Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*)? Nog steeds is deze soort niet echt terug in het binnenland. Op sommige plaatsen worden wel weer flinke aantallen geteld, maar op heel veel plaatsen ontbreekt de soort (nog?) volledig. Ook de Argusvlinder (*Lasiommata megera*) is nog lang niet op zijn vroegere sterkte. De Kleine vos (*Aglais urticae*) was in het voorjaar goed aanwezig, maar we hebben erg lang moeten wachten op de zomergeneratie. Pas begin september verschenen de eerste en toen begon het weer snel minder te worden. Het Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*) blijft een zorgenkindje. Deze soort wordt steeds minder gezien en ook in 1996 zijn er maar erg weinig waarnemingen.

Tot zover een eerste indruk. Als de volgeschreven formulieren binnen zijn, kunnen we wellicht de vraag beantwoorden of 1996 een goed of slecht vlinderjaar was.

Al enkele jaren zijn er in de duinen van Voorne Keizersmantels gezien. Volgend voorjaar zal er daarom naar de rupsen worden gezocht.

Summary

A preliminary impression is given of the sightings from butterfly watchers in the Netherlands and Flanders. 1996 saw a massive invasion of Painted Ladies. There was also a large outbreak of Oak Processionary caterpillars, which in the province of Brabant reached plague proportions, making control measures necessary. This year the Camberwell Beauty was sighted again, though it was nothing like the boom of 1995. It seems the butterfly has managed to breed here, although no caterpillar findings were confirmed. Other encouraging observations were those of Clouded Yellows and Small Pearl-bordered Fritillaries.